

Småfågelholkarna vid Gnien

Text och teckning: Sören Larsson

Sedan 1981 har jag följt häckningsframgången hos de holkhäckande fåglarna i Myrskogen och på Rävnsuddens i Gniens naturreservat. I tidigare rapporter har jag pekat särskilt på två faktorer som i hög grad påverkar det årliga häckningsresultatet. Dessa är svåra vädersituationer i maj och juni månad samt i vilken omfattning bon med ägg eller ungar plundras och vuxna fåglar dödas under ruvningsperioden.

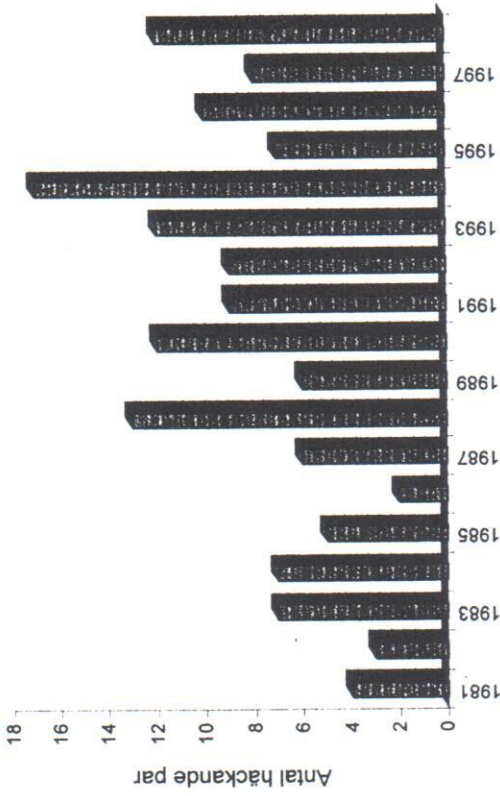
Under de två senaste häckningssäsongerna har jag koncentrerat mig speciellt på att få bättre kunskap kring plundringen av holkarna.

Vid tre tillfällen lyckades jag vänta ut plundraren och i dessa fall var det mårdar. Vid ett av dessa tillfällen iakttog jag två mårdar som tillsammans försökte "fiska upp" flugsapparungar ur en holk.

Problem med mårdpredation i holkar under 1990-talet finns beskriven från flera platser i mellersta och södra delarna av landet. Olika metoder för att minska mårdrens härtjningar har också beskrivits. Under säsongen 1998 provade jag en icke tidigare beskriven metod. 5 st holkar gjordes 5 cm djupare. I dessa nya holkar häckade 2 par flugsnappare, 2 par talgoxar och 1 par blåmes. Spår efter mård fanns på samtliga dessa holkar men inga ungar lyckades mården fiska upp.

Att ständigt möta urrivna bon vid inventeringsrundorna känns jobbigt, därför föreligger nu två alternativ inför fortsättningen. Antingen byta ut holkarna till säkrare modeller eller också ta bort samtliga holkar och avsluta projektet.

Omfattningen av problemet med rövan- det i holkarna kan beskrivas i faktiska sif-

Antal häckande par blåmes i holkarna vid Gnien 1981 - 1998.

ror. 1997 rövade 31 ungpullar av svartvit flugsnappare, dessutom togs 6 st ruvande honor. 1998 rövades 24 kullar och 4 honor togs. Totalt försvann över 300 flugsnappare innan de ens blivit flygga.

1998 ett bra år

Trots ovanstående och dessutom att våren och sommaren ansåg kylig, vill jag påstå att häckningssäsongen var ganska bra för holkfågeln vid Gnien. Antalet par som påbörjade häckning var högre än genomsnittet för de senaste åren och i de holkar som inte rövades noterades mycket låg dödlighet.

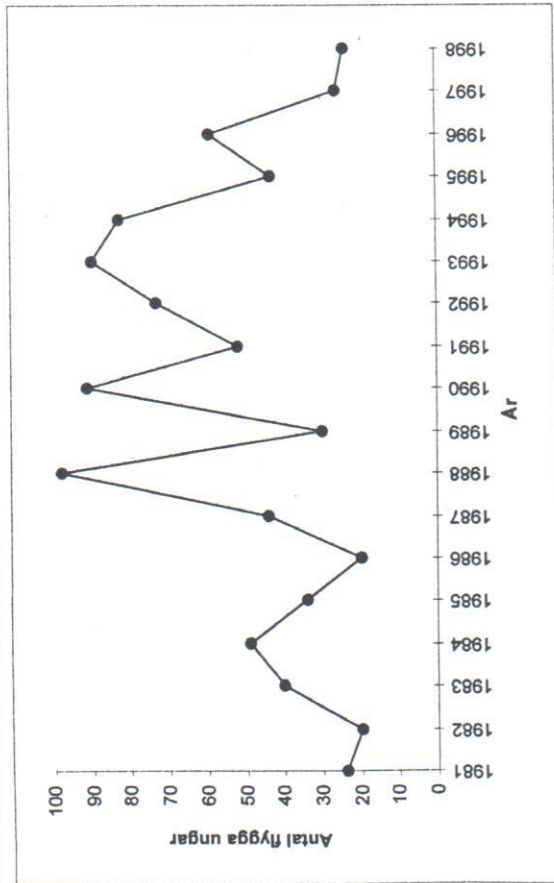
Nåmnvärt är dock att endast tre arter häckade i holkarna 1998 och det har faktiskt aldrig hänt något tidigare år. Svartmes saknades för första gången i år. Entita-

brukar normalt också häcka med något par de flesta år.

Blåmesen

Blåmesen är en av de mycket omtyckta småfågeln hos oss. Speciellt när den vintertid tar plats vid fågelborden. Mycket vackert tecknad, piggt utseende och kavat i uppträdandet. Blåmesen är också en av de fåglar som redan tidigt på vintern sjunger sin revirsång.

Att blåmesen blivit en vanligare fågel i vår trakt under de två senaste decennierna är odiskutabelt. Även holkstudierna vid Gnien visar detta (se diagram). Under åtta säsonger, från 1987 pågick en stadig tillväxt av den häckande populationen vid Gnien, denna avbröts av en kraftig nedgång 1995. De tillfälligt kraftiga nedgångarna i blåmespopulationerna som inträffa-

Diagrammet visar antal flygga ungar av blåmes mellan 1981-98

de vid Gnien 1989 och 1995 kan det finnas en intressant förklaring till. När häckningssången varit lyckad som 1988 och 1994 kan populationen blivit så stor och tät att föda och utrymme inte räckt till och därmed kan en utflyttning av blåmesar från trakten förekommit. Höstarna 1988 och 1994 pågick nämligen mycket kraftiga flyttningströrelser av blåmesar vid Falsterbo i Skåne.

Alla blåmesungar samt en liten del föräldrafåglar ringmärks. Återfyndsfrekvensen är överraskande låg. Endast två återfynd finns, båda gäller årsgungar som påträffats i Ramnäs under efterföljande vinter. Däremot har 10 kontroller gjorts av häckande vuxna fåglar som ringmärkts i området, tre av dessa ringmärktes som ungar. Det är inte ovanligt att se att de häckande fåglarna är ringmärkta, vilket

kan tolkas som att blåmesarna vid Gnien är ortstrogna.

Antalet flygga blåmesungar visar inte ett överensstämmande mönster med antalet häckande par, det beror på att holkarna har plundrats i allt större utsträckning sedan 1990 och framåt. 1988 är det år då största antalet flygga ungar lämnat holkarna, nämligen 99 st. Under åren 1981 till 1998 har 905 blåmesungar lämnat holkarna vid Gnien som flygga. Uppgiften gäller enbart förstakullar. Vissa år kan några par lägga en andrakull, dessa andrakullar har dock inte studerats närmare.

Ruvande blåmesar löper större risk än talgoxar och flugsnappare att dödas av holkplundrande mård. Blåmesarna ligger nämligen kvar i bobalen och trycker istället för att flyga ut när något nalkas holken.

1998 dödades hela 5st ruvande honor av den anledningen.

Diagrammet visar också att en ny uppgång i populationen nu pågår sedan 1995. Hela förklaringen till blåmesens ökning är inte helt känd ännu, men en positiv effekt torde milda vintrar ha.

Det är onekligen en spännande studie om man i ett så begränsat område som Gniensstrandskogar, med endast 145 hol-

kar, skulle kunna bidraga med uppgifter om blåmesens populationsutveckling i landet.

Tack

Ett tack till Miljövårdsenheten vid länsstyrelsen utan vars tillstånd denna undersökning av de holkhäckande fåglarna i Gniens naturreservat inte varit möjlig.

Utflykter

Ugglyssning den 14 mars

Återigen lyckades Naturklubben arrangera en ugglyssnarkväll med närmast perfekta väderförhållanden. Molnfri himmel, nära nog vindstilla, fullmåne och närmare -10 grader.

Från klockan sex på kvällen och tre timmar framåt var ugglyssnarna utpostade i olika skogsområden. Hela 27 medlemmar var ute och lyssnade. Därtill fanns Birgitta och Anne-Marie i Vita skolan, kokade kaffe och tog emot när grupperna kom in för att rapportera vad de hade fått uppleva under kvällen.

Resultatet blev riktigt bra, endast ett par grupper hade fått lyssna förgäves efter ugglor. Totalt hördes 17 pärlugglor, 7 sparvugglor, 2 berguvar, 1 hornuggla och en

Sparvuggla. Teckning Sören Larsson.

slaguggla. Allt inom Surahammars kommunskommungräns.

Kvällen och resultatet blev så bra att flera av oss fortsatte ut i skogarna igen efter avrapporteringen i Vita skolan.

Sören Larsson